

Henryk Dąbrowski

Wybrane zagadnienia finansowania przedsiębiorstwa prowadzonego w ramach działalności gospodarczej osoby fizycznej

Podjęcie działalności gospodarczej wymaga zaangażowania składników majątkowych (aktywów), w tym środków pieniężnych. Ze względu na rozmiary i sposób ewidencji majątku przedsiębiorstwa prowadzonego w ramach działalności gospodarczej osoby fizycznej możemy uzyskać różny stopień szczegółowości informacji o zaangażowanym w działalność majątku. Jednak, bez względu na stopień dostępności do tych danych, możemy stwierdzić, że na majątek (aktywa) przedsiębiorstwa prowadzonego w formie działalności gospodarczej osoby fizycznej mogą składać się następujące składniki:

1. aktywa trwałe, które obejmują:
  - a) wartości niematerialne i prawne,
  - b) środki trwałe,
  - c) środki trwałe w budowie (inwestycje rzeczowe),
  - d) inwestycje (kapitałowe, w nieruchomości);
2. aktywa obrotowe, które obejmują:
  - a) zapasy: materiałów, produkcji w toku, produktów gotowych, towarów,
  - b) należności,
  - c) środki pieniężne.
3. rozliczenia międzyokresowe kosztów – tylko w dużych przedsiębiorstwach zobowiązanych do prowadzenia ksiąg rachunkowych zgodnie z ustawą o rachunkowości.

Majątek (aktywa) działalności gospodarczej mogą być sfinansowane z następujących źródeł:

- kapitału własnego,
- kapitału obcego.

W przypadku działalności gospodarczej osoby fizycznej, kapitał własny pochodzi z wniesionej gotówki lub rzeczowych składników aktywów (środki trwałe, zapasy) związane z prowadzoną działalnością gospodarczą.

W trakcie prowadzonej działalności, kapitał własny może być zasilony dalszymi wpłatami własnymi oraz częścią lub całością wypracowanego zysku.

Kapitał obcy stanowią wszelkiego rodzaju zobowiązania, w tym w szczególności:

- kredyty bankowe,
- pożyczki, obligacje,
- zobowiązania z tytułu: dostaw i usług, wobec pracowników, publiczno-prawne,
- zobowiązania z tytułu leasingu,
- pozostałe zobowiązania.

W zależności od okresu wymagalności kapitały obce możemy dzielić na:

- długoterminowe – przyjmuje się, że są to zobowiązania o okresie wymagalności powyżej 12 miesięcy,
- krótkoterminowe – o okresie wymagalności do 12 miesięcy.

Z punktu widzenia zapewnienia stabilności finansowania aktywów, jeżeli następuje finansowanie przedsiębiorstwa za pomocą kapitałów obcych, celowe byłoby pozyskanie długoterminowych źródeł finansowania np. kredytów długoterminowych.

Część kapitału przedsiębiorstwa, która finansuje aktywa obrotowe (zapasy, należności, środki pieniężne) nazywa się kapitałem obrotowym. Wielkość kapitału obrotowego wpływa na zdolność przedsiębiorstwa do spłaty zobowiązań. Wielkość kapitału obrotowego jest zróżnicowana w zależności od specyfiki przedsiębiorstwa.

Zaangażowana w procesie świadczenia usług lub sprzedaży produktów gotówka, przybiera różne postacie, np. materiały, produkty gotowe, należności, by ponownie wrócić w formie gotówki. Jest to tzw. „cykl operacyjny” – okres, w którym wprowadzona do procesów gospodarczych gotówka wraca ponownie w formie gotówki.

$$\text{Cykl operacyjny} = \text{cykl zapasów} + \text{okres spłaty należności}$$

Cykl (rotację) zapasów obliczamy według wzoru:

$$\text{Szybkość obrotu zapasami w dniach} = \frac{\text{Przeciętny zapasy} \times \text{ilość dni okresu}}{\text{Wart. sprzedanych towarów i materiałów} + \text{koszt wytworzenia sprzed. produktów}}$$

Okres spłaty należności obliczamy według wzoru:

$$\text{Wskaźnik obrotowości należnościami w dniach} = \frac{\text{Przychody ze sprzedaży} \times \text{ilość dni okresu}}{\text{Przeciętny stan należności}}$$

Liczbę dni, przez które musimy zapewnić inne niż zobowiązania, źródła kapitałów finansujące należności i zapasy obliczamy według poniższego wzoru:

$$\text{Cykl finansowania w dniach} = \text{cykl operacyjny} - \text{okres spłaty bieżących zobowiązań}$$

$$\text{Wskaźnik obrotowości zobowiązaniami w dniach} = \frac{\text{Przeciętny stan zobowiązania z tyt. dostaw, robót i usług} \times \text{ilość dni okresu}}{\text{Wartość sprzedanych towarów i materiałów} + \text{koszt wytworzenia sprzed. produktów}}$$

Jak wynika z wyżej zaprezentowanych wzorów zapotrzebowanie na kapitał obrotowy uzależnione jest od:

- posiadanych zasobów gotówkowych,
- przyjętej polityki w zakresie kształtowania zapasów (stany zapasów, długość cykli produkcyjnych),
- polityki w zakresie należności (ustalane terminy płatności z tytułu sprzedaży – im dłuższy termin płatności, tym wyższe zapotrzebowanie na kapitał obrotowy),

Przedsiębiorca powinien zapewnić sobie środki na prowadzenie działalności. Posiadanie zasobów środków pieniężnych pozwala na sprawne zarządzanie zarówno bieżącymi zakupami, jak też spłatę zobowiązań. Brak pieniędzy będzie istotnym czynnikiem ograniczającym możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, nawet pomimo bardzo optymistycznie założonych prognoz rozwojowych lub będzie wpływał na zdolność przedsiębiorstwa do terminowej spłaty zobowiązań.

Z tego też względu celowe jest posiadanie rezerwy środków pieniężnych na realizację bieżących płatności. Może wystąpić również konieczność gromadzenia środków pieniężnych jako rezerwy na przyszłe wydatki związane z przyszłymi przedsięwzięciami, np.: zakup środków trwałych, rozszerzenie zakresu działalności, zmiany warunków sprzedaży lub zakupów.

Zapasy

Utrzymanie zapasów, z jednej strony, zapewnia realizację zadań przedsiębiorstwa w zakresie sprzedaży, zapewnia ciągłość produkcji lub zbytu towarów, jednak z drugiej strony absorbuje znaczne środki finansowe. Należy brać pod uwagę, że zapasy są składnikiem aktywów o stosunkowo niskiej płynności finansowej (przekształcenie ich w pieniądź wymaga czasu). Zaangażowanie znacznych środków finansowych w finansowanie zapasów może prowadzić do utraty płynności finansowej.

Utrzymanie zapasów, oprócz kosztów finansowych, generuje również szereg innych kosztów, jak: koszty związane z utrzymaniem powierzchni magazynowych, pracowników, ubezpieczeń od szkód, itp. Powoduje to, że do poziomu zapasów powinniśmy podchodzić z dużą rozwagą, tak by wybrać optymalny ich stan. Należy zwrócić uwagę, że nawet korzystne warunki cenowe przy zakupie większych partii zapasów, jeżeli uwzględnimy koszty finansowe, koszty ich składowania, ubytków naturalnych, utraty wartości, mogą się okazać mniej opłacalne niż zakup mniejszych partii zapasów dostosowanych do możliwości rozwojowych firmy. Tylko poprzez kalkulację korzyści i kosztów możemy podjąć decyzję co do optymalnego stanu zapasów.

Należności

Należności, głównie, są wynikiem dokonania sprzedaży wyrobów, usług lub towarów i występują na skutek stosowania przez sprzedawcę innych terminów zapłaty niż data dokonania transakcji. Ich poziom zależy od wielkości sprzedaży i udzielanego przez sprzedawcę odroczenia płatności.

Należy zaznaczyć, że odroczony termin zapłaty za sprzedane wyroby, usługi i towary powoduje wzrost kosztów finansowych sprzedawcy. Poziom tych kosztów można wyliczyć przyjmując

za punkt wyjścia oprocentowanie kredytu, jeżeli przedsiębiorstwo z niego korzysta, lub oprocentowanie lokat, na okres na jaki moglibyśmy ulokować środki pieniężne, gdybyśmy nimi dysponowali w dniu dokonania sprzedaży powiększone o koszt należności utraconych.

Koszt należności możemy wyliczyć według wzoru

$$\frac{\text{Koszt finansowania}}{\text{należności}} = \frac{\text{Stan należności} \times d}{360}$$

d – stopa procentowa

$$d = \frac{\text{Oprocentowanie kredytów} \times \text{ilość dni płatności}}{360} + k$$

k – koszt należności utraconych, który możemy wyliczyć jako stosunek

$$k = \frac{\text{Stan należności straconych}}{\text{Wartość sprzedaży z VAT (lub suma należności) w okresie}}$$

Przykład

Przedsiębiorstwo w roku ubiegłym osiągnęło sprzedaż brutto na poziomie 543 000,- zł. Wartość należności straconych wyniosła 5000,- zł. Oprocentowanie kredytu wynosi aktualnie 9% w skali roku. Przedsiębiorstwo aktualnie udziela 21-dniowego terminu płatności. Przeciętna transakcja sprzedaży wynosi 8000,- zł. Przedsiębiorstwo rozważa wydłużenie terminów płatności do 45 dni.

Wyliczony udział należności straconych w należnościach ogółem wynosi 0,92% (5000 : 543 000 = 0,92%)

Stopa procentowa przy 21 dniowych i 45 dniowych terminach płatności wyniesie:

$$d = \frac{9\% \cdot 21}{360} + 0,92\% = 1,44\%$$

$$d = \frac{9\% \cdot 45}{360} + 0,94\% = 2,02\%$$

Koszt finansowania odroczonych terminów płatności (odpowiadający dyskontu udzielonemu nabywcy) dla przeciętnej transakcji sprzedaży, przy dotychczasowym terminie płatności 21 dni wyniesie 115,2 zł, a przy zakładanym 45 dni wyniesie 163,2 zł (8 000,- x 2,02%).

Tytuły kapitałów obcych

Zaciągnięcie zobowiązań zarówno w formie kredytu bankowego, jak też tzw. kredytu kupieckiego (zobowiązania z tytułu dostaw i usług) wymaga od przedsiębiorcy posiadania zdolności kredytowej, a niejednokrotnie też zabezpieczenia uzyskanego kredytu. Składając wniosek kredytowy, musimy się liczyć z tym, że nawet prowadząc w ramach działalności gospodarczej małe przedsiębiorstwo będziemy zmuszeni wykazać składniki aktywów i źródła ich finansowania, co najmniej według wzoru określonego przez bank, a niejednokrotnie wymagane jest zestawienie bilansowe i rachunku zysków i strat według uproszczonych wzorów określonych w ustawie o rachunkowości.

Warunki do oceny zdolności kredytowej określają banki w ramach swoich procedur kredytowych. Punktem wyjścia do uzyskania kredytu bankowego jest:

- złożenie wniosku kredytowego, który zawiera już wzór biznes planu, na podstawie którego bank będzie mógł ocenić opłacalność przedsięwzięcia przewidzianego do finansowania kredytem,
- wykazanie środków własnych, które finansować będą przedsięwzięcie co najmniej w stopniu określonym przez bank,
- uzyskanie zabezpieczeń (np. hipoteka, poręczenie, zastaw na ruchomych środkach trwałych) lub / i ubezpieczenie kredytu.

Kosztom kredytu są płacone opłaty związane z rozpatrzeniem wniosku i prowizje za uruchomienie kredytu oraz odsetki od kredytu. O wysokości prowizji i opłaty decyduje: zdolność kredytowa wnioskodawcy, udział środków własnych, siła negocjacyjna wnioskodawcy, sytuacja na rynku kredytów bankowych.

Kredyty bankowe możemy podzielić na kredyty finansujące:

- bieżącą działalność przedsiębiorcy (np. finansowanie zapasów, sprzedaży),
- inwestycje.

Klasyfikacja kredytu ma wpływ na okres jego przyznania i wysokość oprocentowania. Kredyty na finansowanie działalności bieżącej, są to na ogół kredyty krótkoterminowe z możliwością ich odnowienia na wniosek kredytobiorcy. Bank każdorazowo ocenia zdolność kredytową kredytobiorcy. Przyznając kredyt, bank najczęściej żąda od kredytobiorcy składania okresowych (miesięcznych, kwartalnych) informacji o sytuacji finansowej i majątkowej, a w przypadku kredytów inwestycyjnych również o postępie inwestycji. Uruchomienie kolejnych transz kredytu inwestycyjnego uzależnione może być od stopnia zaawansowania inwestycji i zaangażowania środków własnych kredytobiorcy.

Występując o kredyt bankowy, należy zwrócić szczególną uwagę na:

- odpowiedni okres prolongaty spłaty rat kredytu – przy kredytach inwestycyjnych,
- skorelowany z okresem inwestycji i uzyskiwania korzyści z inwestycji okres kredytowania.

Zbyt wczesny okres rozpoczęcia spłat kredytu lub zbyt krótki okres kredytowania, przed uzyskaniem efektów z inwestycji, może prowadzić do poważnych problemów płatniczych a niejednokrotnie do odmowy dalszego kredytowa-

nia i postawienia kredytu w stan wymagalności, co oprócz zwiększenia kosztów kredytu (wyższe oprocentowanie), prowadzić może do upadłości przedsiębiorcy.

Z powyższych względów istotne jest, by w biznesplanie dotyczącym finansowania przedsięwzięcia (inwestycji), rzetelnie oszacować koszty inwestycji, jak też przychody i koszty związane ze sprzedażą uzyskiwaną z projektowanego przedsięwzięcia i okres osiągania zdolności produkcyjnych.

Jak już wspomniano, kosztem kredytu są płacone prowizje, odsetki i opłaty. Są one jednocześnie kosztem uzyskania przychodu dla celów podatkowych. Fakt ten wpływa na obniżenie kosztów kredytu. Korzyści uzyskane poprzez zaliczenie odsetek do kosztów uzyskania przychodów dla celów podatkowych nazywane są „efektem tarczy podatkowej”.

Koszt kredytu z uwzględnieniem „tarczy podatkowej” możemy obliczyć według wzoru:

$$k_k = d_k \times (1-P)$$

k_k – koszt kredytu

d_k – stopa oprocentowania kredytu

P – stawka podatku dochodowego

Przykład

Zapłacone odsetki od kredytu bankowego wyniosły 1000,- zł w skali roku. Przedsiębiorca płaci podatek dochodowy według jednolitej stawki podatkowej wynoszącej 19%.

Koszt uzyskania przychodów dla celów podatkowych z tytułu zapłaconych odsetek od kredytu wynosi 1000,-zł. Biorąc pod uwagę, że kwota ta zmniejszy podstawę opodatkowania podatkiem do-

chodowym przedsiębiorca uzyskuje korzyści podatkowe w kwocie 190,- zł. Koszt kredytu po uwzględnieniu efektu podatkowego będzie wynosił 810,- zł (1000 zł – (1000 zł x 19%) = 810,- zł).

W podsumowaniu można stwierdzić, że kredyt może być istotnym źródłem finansowania działalności gospodarczej, a jego wykorzystanie pozwala skorzystać z tzw. tarczy podatkowej (korzyści z tytułu zaliczania odsetek do kosztów podatkowych). Wadami kredytu są:

- złożone procedury uzyskiwania kredytu,
- konieczność posiadania zabezpieczeń,
- konieczność jego wykorzystania na cel, na jaki został przyznany,
- koszt kredytu,
- bieżące monitorowanie sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorcy przez bank.

Kolejnymi źródłami finansowania działalności są zobowiązania z tytułu dostaw i usług – tzw. kredyt kupiecki oraz leasing.

Zobowiązania z tytułu dostaw i usług – tzw. kredyt kupiecki – są to odroczone terminy płatności z tytułu zrealizowanych dostaw lub nabytych usług. Należy jednak zauważyć, że podmioty pojawiające się na rynku mogą mieć trudności z uzyskaniem korzystnych terminów spłaty zobowiązań z tego tytułu. Coraz częstszym zjawiskiem jest badanie przez dostawcę zdolności płatniczej klienta. Bardzo często w odniesieniu do nowych lub niepewnych klientów obowiązuje zasada przedpłaty lub zapłaty przy odbiorze towaru. Jeżeli przyznawany jest odroczonej termin zapłaty, to jego przyznanie obwarowane jest niższą marżą i zabezpieczeniem np. w formie weksla lub poręczenia bankowego, co stanowi dodatkowy koszt działalności.

Wygodną, acz niejednokrotnie kosztowną, formą zakupu środków trwałych dla firm rozpoczynających działalność lub mających problem z

wykazaniem zdolności kredytowej może być leasing finansowy maszyn i urządzeń. Skorzystanie z umowy leasingu wymaga jednak wpłaty własnej leasingobiorcy, która jest również kosztem uzyskania przychodu, rozliczany w okresie trwania umowy leasingowej. Umowa określa terminy i kwoty rat leasingowych na okres trwania umowy, co pozwala na planowanie wydatków z tego tytułu.

Nabyte w formie leasingu finansowego składniki majątku przez cały okres leasingu są własnością leasingodawcy, a leasingobiorca może wykorzystywać je do prowadzonej działalności dokonując okresowych opłat z tytułu leasingu (w terminach i kwotach określonych w umowie). Należy też zaznaczyć, że leasingobiorca uzyskuje korzyści z leasingowanych składników majątku, jednak ponosi też w pełni ryzyko związane z ich wykorzystaniem. Oznacza to, że po dokonaniu opłaty, w przypadku osiągnięcia zysku ze sprzedaży produktów uzyskanych z leasingowanych składników majątku, zysk pozostaje u leasingobiorcy. Jednak w przypadku gdy ponosi stratę, obciąża ona wyłącznie leasingobiorcę.

Dokonując wyboru źródeł finansowania działalności przedsiębiorstwa, tj. środki własne czy kapitał obcy, należy rozpatrzyć koszt zaangażowania kapitału obcego oraz związane z tym ryzyko finansowe. Ryzyko finansowe związane z korzystaniem z kapitału obcego wynika z:

- uprzywilejowanego statusu wierzycieli – pierwszeństwo w zaspokojeniu swoich roszczeń,
- prawem do spłaty raty kapitałowej zobowiązania wraz z odsetkami niezależnie od bieżącej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa,
- możliwości zmian stopy odsetkowej dla kapitałów obcych.

Z drugiej strony mogą wystąpić również pozytywne cechy zaangażowania kapitału obcego w postaci tzw. pozytywnego efektu dźwigni finansowej.

Pozytywny efekt dźwigni finansowej wystąpi wówczas, gdy uzyskany w efekcie zwiększenia zdolności produkcyjnych zysk operacyjny przewyższa wzrost kosztów finansowych stanowiących wynagrodzenie dawcy kapitału obcego.

Najprostszy sposób na obliczenie efektu dźwigni finansowej przedstawia poniższy wzór:

$$d = \frac{9\% \cdot 21}{360} + 0,92\% = 1,44\%$$

P – stawka podatku dochodowego

Jeżeli wyliczony efekt dźwigni finansowej jest wyższy niż 1 oznacza, że przedsiębiorstwo uzyska pozytywne efekty z tytułu zaangażowania kapitału obcego. Jeżeli uzyskany wskaźnik będzie niższy niż 1, oznacza to, że przedsiębiorstwo osiągnęło ujemny efekt dźwigni finansowej, tzn. nie uzyskało korzyści z zaangażowania kapitału obcego. Sytuacja ujemnego efektu dźwigni finansowej – nie uzyskania korzyści z zaangażowania kapitału obcego najczęściej występuje w przedsięwzięciach charakteryzujących się niską rentownością.

Ocena stopnia zadłużenia i płynności przedsiębiorstwa

Niezależnie od oceny, czy występuje efekt dźwigni finansowej, istotnym zagadnieniem jest ocena stopnia zadłużenia przedsiębiorstwa, tak, by uniknąć tzw. „pętli zadłużenia”.

Ocenę stopnia zadłużenia jednostki, a także stopnia płynności można dokonać nawet przy prowadzeniu podatkowej księgi przychodów i rozchodów, jednak będzie to wymagało prowadzenia ewidencji uzupełniającej lub okresowej inwentaryzacji aktywów i zobowiązań jednostki.

Ocenę stanu zadłużenia i płynności finansowej przedsiębiorstwa możemy dokonać za pomocą szeregu wskaźników wymienionych poniżej.

Przedstawione wskaźniki można stosować wykorzystując do ich wyliczenia zarówno dane uzyskane z ksiąg rachunkowych, jak też podatkowej księgi przychodów i rozchodów lub ewidencji pomocniczych do niej (nie są one obligatoryjne).

$$\text{Wskaźnik ogólnego zadłużenia} = \frac{\text{Zobowiązania ogółem}}{\text{Aktywa ogółem}}$$

Oceny zdolności przedsiębiorstwa do terminowej spłaty zobowiązań możemy dokonać za pomocą poniższych wskaźników:

Wskaźnik bieżącej płynności I

$$\text{Wskaźnik bieżącej płynności I} = \frac{\text{Aktywa (majątek) obrotowe ogółem}}{\text{Aktywa ogółem}}$$

Wskaźnik bieżącej płynności I pozwala na ocenę, czy w przypadku upłynnienia aktywów obrotowych, możliwa byłaby spłata zobowiązań przedsiębiorstwa. Optymalny poziom wskaźnika zależy od branży i specyfiki działania firmy. W literaturze przyjmuje się, że wskaźnik ten powinien oscylować wokół wartości 2.

Wskaźnik szybkiej płynności II

$$\text{Wskaźnik bieżącej płynności II} = \frac{\text{Aktywa - (zapasy + rozliczenia międzyokresowe)}}{\text{Zobowiązania bieżące}}$$

Z powyższego wzoru wynika, że do wyliczenia wskaźnika szybkiej płynności II przyjmujemy należności krótkoterminowe oraz inwestycje krótkoterminowe, na które składają się środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu (np. akcje, obligacje, weksle obce – o okresie wymagalności do 3 miesięcy).

Przykład

Na podstawie danych zawartych w ewidencji pomocniczej do podatkowej księgi przychodów i rozchodów przedsiębiorstwa prowadzonego przez osobę fizyczną, ustalono następujące stany aktywów i zobowiązań przedsiębiorstwa:

Lp.	Wyszczególnienie	Dane w złotych	
		2008	2009
1	Środki trwałe	28 267	29 585
2	Zapasy (3+4+5)	12 137	10 806
3	- materiały	2 812	3 659
4	- produkty w toku	4 818	4 333
5	- produkty gotowe	4 507	2 814
6	Należności krótkoterminowe	11 273	9 551
7	Inwestycje krótkoterminowe (8+9)	775	861
8	- środki pieniężne	753	576
9	- krótkoterminowe papiery wartościowe	22	285
10	Razem aktywa (1+2+6+7)	52 452	50 803
11	Zobowiązania długoterminowe	8 130	6 290
12	w tym kredyty bankowe	8 130	6 290
13	Zobowiązania krótkoterminowe (14+15+16)	16 607	16 178
14	Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	5 858	3 359
15	kredyty bankowe	5 116	11 747
16	pozostałe zobowiązania	5 633	1 072
17	Razem zobowiązania (11+13)	24 737	22 468
Dane uzupełniające			
18	Przychody ze sprzedaży	52 698	65 680
19	Koszt wytworzenia sprzedanych wyrobów	50 754	65 337
20	Zysk strata na sprzedaży	3 070	360
21	Zysk strata na sprzedaży środków trwałych	161	2 207
22	Przychody finansowe	6	586
23	Koszy finansowe	8 898	1 736
24	w tym odsetki	890	1 278
25	Zysk brutto	-5 661	1 417
26	Amortyzacja	1 790	2 403

Na podstawie powyższych danych możemy ustalić wartość aktywów przedsiębiorstwa i jego zobowiązań. Kapitał własny zaangażowany w działalność przedsiębiorstwa możemy ustalić jako różnicę pomiędzy wartością aktywów, a zobowiązań i wynosił on: 27 715 zł w 2008 r. i 28 335 zł w 2009 r. Przyrost kapitału własnego, oznacza, że przedsiębiorca w ciągu roku zasilił kapitał własny.

W analizie sytuacji finansowej i majątkowej przedsiębiorstwa osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą zamiast zysku posługiwać się musimy zyskiem brutto. Wynik, to z faktu, że na

podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym przedsiębiorcy mogą się składać również dochody z innych rodzajów prowadzonej działalności.

Na podstawie danych zawartych w tabeli nr 1 możemy dokonać oceny sytuacji finansowej analizowanego przedsiębiorstwa.

W pierwszej kolejności obliczamy wybrane wskaźniki charakteryzujące strukturę finansowania przedsiębiorstwa i wskaźniki płynności. Uzupełnieniem analizy są wskaźniki dotyczące efektywności wykorzystania majątku.

Lp.	Wskaźnik	Metoda obliczania	Dane z roku		Wskaźniki	
			2008	2009	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7
1	Wskaźnik ogólnego zadłużenia	Zobowiązania ogółem	24 737	22 468	31,96	29,76
		Aktywa ogółem	52 452	50 803		
2	Pokrycie odsetek	Zysk brutto + odsetki (EBIT)	-4 771	2 695	-5,36	2,11
		odsetki	890	1 278		
3	Wskaźnik udziału kapitałów własnych	Kapitał własny	27 715	28 335	52,84	55,77
		Aktywa (majątek) ogółem	52 452	50 803		
4	Wskaźnik struktury finansowania	Kapitał własny + rezerwy + zobowiązania długoterminowe	35 845	34 625	68,34	68,16
		Suma pasywów	52 452	50 803		
5	Wskaźnik pokrycia zobowiązań nadwyżką finansową	Zysk netto + amortyzacja	-3 871	3 820	-15,65	17,00
		Zobowiązania ogółem	24 737	22 468		
6	Złota reguła finansowania majątku obrotowego	Aktywa obrotowe	24 185	21 218	1,46	1,31
		Zobowiązania krótkoterminowe	16 607	16 178		
7	Złota reguła finansowania majątku trwałego	Aktywa trwałe	28 267	29 585	0,79	0,85
		Kapitał stały*	35 845	34 625		
Wskaźniki płynności						
1	Wskaźnik bieżącej płynności I	Aktywa obrotowe ogółem	24 185	21 218	1,48	1,31
		Zobowiązania bieżące (krótkoterminowe)	16 607	16 178		
2	Wskaźnik szybkiej płynności II	Aktywa obrotowe – (zapasy + rozliczenia międzyokresowe czynne)	12 048	10 412	0,73	0,64
		Zobowiązania bieżące (krótkoterminowe)	16 607	16 178		
3	Wskaźnik wypłacalności środkami pieniężnymi III	Papiery wartościowe przeznaczone do obrotu + środki pieniężne	775	861	0,05	0,05
		Zobowiązania bieżące (krótkoterminowe)	16 607	16 178		

* kapitał stały – obejmuje kapitał własny, długoterminowe zobowiązania, jak też długoterminowe rezerwy na zobowiązania (w przedsiębiorstwach prowadzących księgi rachunkowe zgodnie z wymogami ustawy o rachunkowości)

Z obliczonych wskaźników wynika, że zadłużenie ogółem przedsiębiorstwa waha się na poziomie ok. 30%. Przedsiębiorstwo charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem struktury finansowania, kapitał własny i kredyty długoterminowe stanowią ponad 68% pasywów (kapitałów ogółem przedsiębiorstwa) i finansują ponad 68% wartości aktywów. W przedsiębiorstwie zachowana jest

złota reguła finansowania majątku obrotowego (1,31), oznaczająca, że aktywa obrotowe przewyższają wartość zobowiązań bieżących.

Poziom wskaźników płynności, w porównaniu rok do roku wskazują na ich pogorszenie się. Uzupełnieniem płynności finansowej są wskaźniki charakteryzujące efektywność wykorzystania majątku i wskaźniki rentowności.

Wskaźniki efektywności wykorzystania majątku

L.p.	Określenie wskaźnika	Metoda obliczenia wskaźnika	Dane z roku		Wskaźniki	
			2008	2009	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7
1	Wskaźnik przeciętnego czasu rozliczenia należności	Przeciętny stan należności fakturowane x ilość dni okresu	3 136 401	3 800 380	60	58
		Przychody ze sprzedaży	52 698	65 680		
2	Wskaźnik obrotowości zobowiązaniami w dniach	Przeciętny stan zobowiązania z tyt. dostaw, robót i usług x ilość dni okresu	7 681 061	5 983 263	151	92
		Wartość sprzedanych towarów i materiałów + koszt wytworzenia sprzedanych produktów	50 754	65 337		
3	Szybkość obrotu zapasami w dniach	Przeciętny stan zapasów x ilość dni badanego okresu	7 609 474	4 187 090	150	64
		Wartość sprzedanych towarów i materiałów + koszt wytworzenia sprzed. produktów	50 754	65 337		
4	Cykl finansowania w dniach	Cykl zapasów + cykl należności - cykl zobowiązań handlowych	60 + 150 – 151	58 + 64 – 92	59	30

Analiza efektywności wykorzystania majątku wskazuje na znaczne skrócenie cyklu obrotu zapasami i nieznaczne skrócenie cyklu spłaty należności. W okresie tym uległ zmniejszeniu cykl spłaty zobowiązań, co wskazuje na ograniczenie finansowania się zobowiązaniami bieżącymi (krótkoterminowymi). Potwierdzenie tego stanu znajdujemy w danych bilansowych, z których wynika wzrost

udziału kredytu w finansowaniu przedsiębiorstwa. Zmiany poszczególnych cykli obrotu aktywów obrotowych i zobowiązań bieżących znajdują swoje odzwierciedlenie w skróceniu się cyklu finansowania w dniach z 59 dni do 30 dni. Oznacza to, że skrócił się okres na jaki przedsiębiorstwo powinno pozyskać środki finansowe z innych źródeł, by mogło prowadzić działalność bez zakłóceń.

Określenie progu rentowności przedsiębiorstwa

Określenie progu rentowności przedsiębiorstwa, tj. minimalnego poziomu sprzedaży, przy osiągnięciu którego przedsiębiorstwo osiągnie zerowy zysk wymaga co najmniej minimalnego rozliczenia kosztów. Dla potrzeb analizy rentowności sprzedaży koszty powinniśmy podzielić na:

- koszty zmienne – zależne od wielkości produkcji,
- i koszty stałe (względnie stałe), których poziom nie zależy od rozmiarów produkcji, a których przyrost może następować skokowo np. na skutek przekazania do użytkowania środków trwałych i rozpoczęcia ich amortyzowania.

Podział na koszty zmienne i stałe ma charakter umowny i w zależności od rodzaju działalności klasyfikacja kosztów może podlegać znacznym zmianom. Należy również brać pod uwagę, że niejednokrotnie koszty, które teoretycznie są kosztami zmiennymi, np. koszty personelu bezpośrednio produkcyjnego, to z uwagi na sztywne uwarunkowania związane z systemami wynagradzania i rozwiązywania umów o pracę, koszty te niejednokrotnie są zaliczane do kosztów stałych.

Znajomość kosztów zmiennych na jednostkę produkcji (choćby na etapie kalkulacji kosztów) pozwala na obliczenie progu rentowności przedsiębiorstwa za pomocą poniższych wzorów:

$$Q = \frac{Ks}{Cj - Kz}$$

Q – ilość produkcji i sprzedaży,
Ks – koszty stałe,
Cj – cena jednostkowa sprzedaży,
Kz – koszty zmienne.

$$Qw = \frac{Ks}{Cj - Kz} \times Cj$$

Qw – wartość sprzedaży / produkcji

Powyższe wzory pozwalają na określenie ilości produkcji / sprzedaży dla jednorodnej produkcji. W przypadku wielu asortymentów, należałoby rozliczyć koszty stałe na poszczególne asortymenty produkcji a następnie wyliczyć optymalny poziom produkcji / sprzedaży dla każdego asortymentu.

Poniżej w zależności od rodzaju działalności przedstawiono próbę rozliczenia kosztów na koszty stałe i zmienne. Za punkt wyjścia przyjęto typowy układ kosztów według rodzaju, który prowadzony jest również w podatkowej księdze przychodów i rozchodów.

Koszty w układzie rodzajowym	produkcja		handel		usługi	
	koszty		koszty		koszty	
	zm.	st.	zm.	st.	zm.	st.
Zużycie energii na cele technologiczne	v				v	
Zużycie energii na cele ogrzewania pomieszczeń		v		v		v
Usługi na cele produkcyjne	v		v		v	
Usługi obce na cele utrzymania nieruchomości, pomieszczeń biurowych, magazynowych, hal produkcyjnych		v		v		v
Wynagrodzenia wraz ze składkami ZUS i odpisami na ZFŚS oraz kosztami bhp pracowników bezpośrednio produkcyjnych	v				v	
Wynagrodzenia pracowników biurowych, magazynu, utrzymania ruchu		v		v		v
Podatek od nieruchomości, opłaty lokalne, opłaty z tytułu wieczystego użytkowania gruntu		v		v		v
Czynsze za najem pomieszczeń: produkcyjnych, magazynowych, handlowych, biurowych		v		v		v
Amortyzacja		v		v		v

Planowanie nowych przedsięwzięć (inwestycji)

Decyzja w zakresie podjęcia nowych inwestycji lub rozbudowy dotychczas posiadanych zdolności produkcyjnych wiąże się z ryzykiem:

- zaangażowania i zamrożenia na pewien okres środków finansowych,
- niezyskania zakładanych efektów.

W związku z tym, niezależnie od oceny planowanego przedsięwzięcia dla celów kredytowych, wskazane jest opracowanie oceny skutków finansowych zakładanej inwestycji.

Ocena efektywności inwestycji /przedsięwzięcia powinna być opracowana z uwzględnieniem rzetelnie opracowanych założeń biznesowych, w tym w szczególności:

- realnie oszacowanymi kosztami inwestycji, zarówno bezpośrednimi, jak też towarzyszącymi np. koszty przyłączy energetycznych, ciepłych, partycypacje w infrastrukturę miejską,
- realnie oszacowanymi kosztami produkcji i kosztami pośrednimi,
- realnie oszacowanymi cenami wyrobów, jak też zakładanych do uzyskania wielkości sprzedaży,
- wskazaniem rodzajów ryzyk jakie wiążą się z realizacją inwestycji,
- określeniem źródeł sfinansowania inwestycji,
- opracowaniem analizy wrażliwości inwestycji na zmianę czynników rynkowych.

Oceny efektywności inwestycji można dokonać następującymi technikami:

- okresem zwrotu nakładów inwestycyjnych,
- stopą zyskowności inwestycji,
- wartości zaktualizowanej netto (NPV),
- wewnętrznej stopy zwrotu (IRR).

Księgi rachunkowe i księga podatkowa

Osoby prowadzące działalność gospodarczą, zobowiązane są do prowadzenia:

- ksiąg rachunkowych zgodnie z wymogami ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości, lub
- podatkowej księgi przychodów i rozchodów.

Zarówno księgi rachunkowe, jak i podatkowa księga przychodów i rozchodów powinny być prowadzone w sposób pozwalający na ustalenie dochodu (straty), podstawy opodatkowania zgodnie z przepisami ustawy o podatku dochodowym.

Zgodnie z art. 24a ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych mają podatnicy, którzy osiągnęli przychody ze sprzedaży określone przez inne przepisy. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, określa, że księgi rachunkowe prowadzą między innymi osoby fizyczne, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 1 200 000 euro. Podatnicy, którzy osiągnęli przychody niższe niż równowartość 1 200 000 euro mogą z własnej inicjatywy przejść na prowadzenie ksiąg rachunkowych. Graniczne wartości przychodów wyrażone w euro, przelicza się na walutę polską według po średnim kursie ogłoszonym przez Narodowy Bank Polski, na dzień 30 września roku poprzedzającego rok obrotowy (art. 3 ust. 3 ustawy o rachunkowości). Kurs euro na 30.09.2009 r. wynosił 4,2226 zł.

Z powyższego wynika, że osoba fizyczna, która np. w ramach działalności gospodarczej w 2009 r. osiągnęła przychód netto w wysokości co najmniej 5 067 120 zł, w 2010 rok ma obowiązek stosować przepisy ustawy o rachunkowości, natomiast oso-

ba, która nie osiągnęła tego przychodu w 2009 r., może z własnej inicjatywy przejść na prowadzenie ksiąg rachunkowych.

W obu przypadkach przejście na prowadzenie ksiąg rachunkowych zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości rozpoczyna się z początkiem nowego roku obrotowego. O przejściu na prowadzenie ksiąg rachunkowych zgodnie z ustawą o rachunkowości, przed rozpoczęciem roku obrotowego zależy zawiadomić urząd skarbowy właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.

Jednocześnie, gdy ustaną przesłanki obligujące do prowadzenia ksiąg rachunkowych zgodnie z ustawą o rachunkowości i podatnik przejdzie na podatkową księgę przychodów i rozchodów, o tym fakcie zawiadamia naczelnika urzędu skarbowego właściwego dla podatku dochodowego w terminie 20 dni od założenia księgi podatkowej.

Dowody stanowiące podstawy zapisów w księgach rachunkowych i księdze podatkowej przychodów i rozchodów

Zarówno w odniesieniu do ksiąg rachunkowych prowadzonych na podstawie ustawy o rachunkowości, jak też podatkowej księgi przychodów i rozchodów, podstawą dokonania zapisów jest dowód księgowy. Dowody w obu systemach ewidencji powinny spełniać pewne cechy wspólne. Przede wszystkim zapisy w księgach rachunkowych i w księdze przychodów i rozchodów dokonywane są w języku polskim i w walucie polskiej w sposób staranny, czytelny i trwały, na podstawie prawidłowych i rzetelnych dowodów.

Dowody księgowe ze względu na źródło pochodzenia dzieli się na:

- dowody zewnętrzne obce – wystawiane przez kontrahentów,

- dowody zewnętrzne własne – wystawiane na rzecz kontrahentów,
- dowody wewnętrzne – dokumentujące operacje wewnątrz Spółki.

Dowody księgowe zewnętrzne obce i zewnętrzne własne, służące udokumentowaniu operacji gospodarczych, których przedmiotem są czynności (zakupu, dostawy towarów i usług), w wyniku których powstaje podatek VAT, powinny spełniać wymogi wynikające z przepisów: ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. nr 54, poz. 535 z późniejszymi zmianami) oraz przepisów wykonawczych do ustawy o VAT. Dowodami tymi są w szczególności: faktury VAT, w tym: faktury VAT marża, faktury VAT RR, faktury VAT MP, faktury korygujące i noty korygujące.

Dowodami są również:

- dokumenty celne, rachunki odpowiadające warunkom określonym w odrębnych przepisach,
- dzienne zestawienia dowodów (faktur dotyczących sprzedaży) sporządzone do zaksięgowania ich zbiorczym zapisem;
- noty księgowe, sporządzone w celu skorygowania zapisu dotyczącego operacji gospodarczej, wynikającej z dowodu obcego lub własnego, otrzymane od kontrahenta podatnika lub przekazane kontrahentowi;
- dowody przesunięć;
- dowody opłat pocztowych i bankowych;
- inne dowody opłat, w tym dokonywanych na podstawie książeczek opłat, spełniające cechy dowodu księgowego.

Na podstawie ustawy o rachunkowości oraz ww. rozporządzenia Ministra Finansów można stwierdzić, że dowód księgowy powinien zawierać co najmniej:

1. określenie rodzaju dowodu i jego numeru identyfikacyjnego,

2. określenie stron (nazwy, adresy) dokonujących operacji gospodarczej,
3. opis operacji oraz jej wartość, jeżeli to możliwe, określoną także w jednostkach naturalnych,
4. datę dokonania operacji, a gdy dowód został sporządzony pod inną datą – także datę sporządzenia dowodu,
5. podpis wystawcy dowodu oraz osoby, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów.

Dowody księgowo powinny być:

- rzetelne, to jest zgodne z rzeczywistym przebiegiem operacji gospodarczej, którą dokumentują,
- kompletne,
- oraz wolne od błędów rachunkowych.

Niedopuszczalne jest dokonywanie w dowodach księgowych wymazywania i przeróbek.

Błędy w dowodach źródłowych zewnętrznych obcych i własnych można korygować jedynie przez wysłanie kontrahentowi odpowiedniego dokumentu zawierającego sprostowanie, wraz ze stosownym uzasadnieniem, chyba że inne przepisy stanowią inaczej.

Błędy w dowodach wewnętrznych mogą być poprawiane przez skreślenie błędnej treści lub kwoty, z utrzymaniem czytelności skreślonych wyrażen lub liczb, wpisanie treści poprawnej i daty poprawki oraz złożenie podpisu osoby do tego upoważnionej, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej. Nie można poprawiać pojedynczych liter lub cyfr.

Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie podatkowej księgi przychodów i rozchodów określa szczegółowe zasady dokumentowania pewnych typów kosztów (wydatków) za pomocą dowodów wewnętrznych. Dowody wewnętrzne dokumentujące niżej wymienione koszty powinny zawierać wyżej wymienione cechy dowodu księgowego, tj.:

- datę,
- podpisy osób, które bezpośrednio dokonały wydatków,
- nazwę towaru oraz ilość, cenę jednostkową i wartość,
- w szczególnych przypadkach – przedmiot operacji gospodarczych i wysokość kosztu (wydatku).

Dowody wewnętrzne mogą dokumentować:

- zakupy, bezpośrednio od krajowego producenta lub hodowcy, produktów roślinnych i zwierzęcych, nieprzerobionych sposobem przemysłowym lub przerobionych sposobem przemysłowym, jeżeli przerób polega na kiszniu produktów roślinnych lub przetwórstwie mleka albo na uboju zwierząt rzeźnych i obróbce poubojowej tych zwierząt;
- zakupu od ludności, surowców roślin zielarskich i ziół dziko rosnących leśnych, owoców leśnych według wyszczególnionej w rozporządzeniu grupy Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (PKWiU),
- wartości produktów roślinnych i zwierzęcych pochodzących z własnej uprawy lub hodowli prowadzonej przez podatnika;
- zakupu w jednostkach handlu detalicznego materiałów pomocniczych;
- kosztów diet i innych należności za czas podróży służbowej pracowników oraz wartości diet z tytułu podróży służbowych osób prowadzących działalność gospodarczą i osób z nimi współpracujących;
- zakupu od ludności odpadów poużytkowych, stanowiących surowce wtórne, z wyłączeniem zakupu (skupu) metali nieżelaznych oraz przeznaczonych na złom samochodów i ich części składowych;
- wydatków związanych z opłatami za czynsz, energię elektryczną, telefon, wodę, gaz i centralne ogrzewanie, w części przypadającej na

działalność gospodarczą; podstawą do sporządzenia tego dowodu jest dokument obejmujący całość opłat na te cele;

- opłat sądowych i notarialnych;
- wydatków związanych z parkowaniem samochodu w sytuacji, gdy nie są one udokumentowane fakturą VAT, podstawą wystawienia dowodu wewnętrznego jest bilet z parkometru, kupon, bilet jednorazowy załączony do sporządzonego dowodu.

Dowody wewnętrzne dotyczące rozliczenia kosztów podróży służbowych pracowników oraz wartości diet z tytułu podróży służbowych osób prowadzących działalność gospodarczą i osób z nimi współpracujących powinny zawierać co najmniej następujące dane:

- imię i nazwisko,
- cel podróży,
- nazwę miejscowości docelowej,
- liczbę godzin i dni przebywania w podróży służbowej (data i godzina wyjazdu oraz powrotu),
- stawkę i wartość przysługujących diet.

Podatkowa księga przychodów i rozchodów

Zasady prowadzenia oraz wzór podatkowej księgi przychodów i rozchodów określa rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów.

Niezależnie od podatkowej księgi przychodów i rozchodów, podatnicy zobowiązani są dodatkowo prowadzić:

- a) ewidencję środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych zgodnie z art. 22n ust. 2 do 6 ustawy o podatku dochodowym,
- b) ewidencję wyposażenia,

- c) indywidualne (imiennie) karty przychodów pracowników, dla pracowników, którym wypłacane są wynagrodzenia ze stosunku pracy,
- d) ewidencję sprzedaży (dla celów VAT zgodnie z wymogami art. ustawy z dnia o podatku od towarów i usług), nie mają obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży podatnicy, którzy prowadzą ewidencję za pomocą kas rejestrujących.

Podatnik jest obowiązany prowadzić księgę rzetelnie i w sposób niewadliwy. Za niewadliwą uważa się księgę prowadzoną zgodnie z przepisami rozporządzenia i objaśnieniami do wzoru księgi, natomiast księga jest rzetelna, jeżeli dokonane w niej zapisy odzwierciedlają stan rzeczywisty. Pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, księgę można uznać za prowadzoną rzetelnie, gdy:

- a) niewpisane lub błędnie wpisane kwoty przychodu nie przekraczają łącznie 0,5% przychodu wykazanego w księdze za dany rok podatkowy lub przychodu wykazanego w roku podatkowym do dnia, w którym naczelnik urzędu skarbowego lub organ kontroli skarbowej stwierdził te błędy, lub
- b) brak właściwych zapisów jest związany z nieszczęśliwym wypadkiem lub zdarzeniem losowym, które uniemożliwiło podatnikowi prowadzenie księgi, lub
- c) błędy spowodowały podwyższenie kwoty podstawy opodatkowania, z wyjątkiem błędów polegających na niewykazaniu lub zaniżeniu kosztów zakupu materiałów podstawowych, towarów handlowych oraz kosztów robocizny, lub
- d) podatnik uzupełnił zapisy lub dokonał korekty błędnych zapisów w księdze przed rozpoczęciem kontroli przez naczelnika urzędu skarbowego lub przez organ kontroli skarbowej, lub

- e) błędne zapisy są skutkiem oczywistej omyłki, a podatnik posiada dowody księgowo odpowiadające warunkom określonym dla dowodów księgowych.

Podatkową księgę przychodów i rozchodów podatnik może prowadzić samodzielnie lub zlecić prowadzenie księgi. Uprawnienia do prowadzenia księgi posiadają:

- biegli rewidenci,
- doradcy podatkowi,
- osoby posiadające certyfikat nadany przez Ministra Finansów, uprawniający do zarobkowego prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Podjmując decyzję o prowadzeniu ksiąg rachunkowych systemem zleconym celowym jest rozważenia innych czynników decydujących o jakości prowadzenia, a nie tylko ceny za usługę. Czynniki, które warto uwzględnić przy wyborze osoby prowadzącej księgę, to:

- a) uprawnienia zawodowe,
- b) doświadczenie zawodowe,
- c) sposób prowadzenia księgi,
- d) posiadanie licencji na program komputerowy, przy pomocy którego będzie prowadzona księga,
- e) w przypadku prowadzenia księgi przy pomocy komputera posługiwanie się programem gwarantującym:
  - wydruk danych zgodnych ze wzorem księgi podatkowej,
  - posiadanie instrukcji użytkownika programu,
  - zapewnienie możliwości sprawdzenia wprowadzonych danych,
  - zapewnienie ujęcia dowodów w porządku chronologicznym;
- f) zakres dodatkowych informacji oprócz danych do ustalenia podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym, jakie można uzys-

kać z systemu księgi podatkowej prowadzonej w systemie elektronicznym,

- g) proponowane terminy przekazywania danych z księgi (raz po zakończeniu miesiąca, czy okresowo w trakcie bieżącego miesiąca),

Jeżeli prowadzenie księgi zostało zlecone uprawnionej osobie (biuru), podatnik jest obowiązany:

- w terminie siedmiu dni od dnia zawarcia umowy na prowadzenie księgi, zawiadomić o tym naczelnika urzędu skarbowego, któremu zostało złożone zawiadomienie o prowadzeniu księgi, wskazując nazwę i adres biura, miejsce (adres) prowadzenia oraz przechowywania księgi i dowodów związanych z jej prowadzeniem;
- prowadzić w miejscu wykonywania działalności ewidencję sprzedaży, obowiązek ten nie dotyczy podatnika, który prowadzi ewidencję za pomocą kas rejestrujących.

W przypadku prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów przy pomocy komputera, warunkiem uznania ksiąg rachunkowych za prowadzone w sposób prawidłowy jest:

- a) określenie na piśmie szczegółowej instrukcji obsługi programu komputerowego, wykorzystywanego do prowadzenia ksiąg;
- b) stosowanie programu komputerowego zapewniającego bezzwłoczny wgląd w treść dokonywanych zapisów oraz wydrukowanie wszystkich danych w porządku chronologicznym, zgodnie z wzorem księgi;
- c) przechowywanie zapisanych danych na magnetycznych nośnikach informacji, do czasu wydruku zawartych na nich danych, w sposób chroniący przed zatarciem lub zniekształceniem tych danych albo naruszeniem ustalonych zasad ich przetwarzania.

Na koniec każdego miesiąca, lecz nie później niż do dnia 20 każdego miesiąca za miesiąc poprzedni, podatnik jest obowiązany sporządzić wydruk zapisów dokonanych za dany miesiąc. Wydruk powinien być zgodny z wzorem księgi określonym w załączniku do rozporządzenia.

W przypadku, gdy program komputerowy nie zapewnia wydruku księgi zgodnej ze wzorem określonym w rozporządzeniu Ministra Finansów, należy sporządzić księgę spełniającą wymogi rozporządzenia.

Spis z natury

Podatnicy są obowiązani do sporządzenia i wpisania do księgi spisu z natury towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, produkcji w toku, wyrobów gotowych, braków i odpadów, na:

- dzień 1 stycznia,
- na koniec każdego roku podatkowego,
- na dzień rozpoczęcia działalności w ciągu roku podatkowego,
- w razie zmiany wspólnika, zmiany proporcji udziałów wspólników,
- likwidacji działalności.

Spis z natury podlega wpisaniu do księgi także wówczas, gdy osoby prowadzące działalność gospodarczą sporządzają go za okresy miesięczne, oraz gdy na podstawie odrębnych przepisów jego sporządzenie zarządził naczelnik urzędu skarbowego.

W przypadku spisu z natury sporządzanego w związku z likwidacją działalności, spisem z natury należy objąć wszystkie składniki majątku, w tym również wyposażenie. O terminie przeprowadzenia spisu likwidacyjnego należy zawiadomić naczelnika urzędu skarbowego, w którym rozliczamy się z podatku dochodowego co najmniej na 7 dni przed terminem spisu.

Spis z natury powinien być sporządzony w sposób staranny i trwały oraz zakończony i zaopatrzone w podpisy osób uczestniczących w spisie. Spis z natury powinien zawierać co najmniej następujące dane:

- imię i nazwisko właściciela zakładu (nazwę firmy),
- datę sporządzenia spisu,
- numer kolejny pozycji arkusza spisu z natury,
- szczegółowe określenie towaru i innych składników majątku,
- jednostkę miary,
- ilość stwierdzoną w czasie spisu,
- cenę w złotych i groszach za jednostkę miary,
- wartość wynikającą z przemnożenia ilości towaru przez jego cenę jednostkową,
- łączną wartość spisu z natury,
- klauzulę „Spis zakończono na pozycji...”,
- podpisy osób sporządzających spis,
- podpis właściciela zakładu (wspólników).

Spis z natury powinien obejmować również towary stanowiące własność podatnika, znajdujące się w dniu sporządzenia spisu poza zakładem podatnika, a także towary obce znajdujące się w zakładzie podatnika. Towary obce nie podlegają wycenie; wystarczające jest ilościowe ich ujęcie w spisie towarów z podaniem, czyją stanowią własność.

O zamiarze sporządzenia spisu z natury w innym terminie niż na dzień 1 stycznia, 31 grudnia oraz na dzień rozpoczęcia działalności gospodarczej podatnicy są obowiązani zawiadomić w formie pisemnej właściwego naczelnika urzędu skarbowego w terminie co najmniej siedmiu dni przed datą sporządzenia tego spisu.

Podatnik w ciągu 14 dni od daty zakończenia spisu z natury, jest obowiązany wycenić objęte spisem z natury:

- a) materiały i towary handlowe według cen:
  - zakupu lub nabycia,

- albo według cen rynkowych z dnia sporządzenia spisu, jeżeli są one niższe od cen zakupu lub nabycia;
  - b) półwyroby (półfabrykaty), wyroby gotowe i braki własnej produkcji według kosztów wytworzenia,
  - c) odpady użytkowe, które w toku działalności utraciły swoją pierwotną wartość użytkową, według wartości wynikającej z oszacowania uwzględniającego ich przydatność do dalszego użytkowania,
  - d) produkcję niezakończoną w zakresie usług i działalności budowlanej w koszcie wytworzenia, z tym że nie może to być wartość niższa od kosztów materiałów bezpośrednich zużytych do produkcji niezakończonej,
  - e) niesprzedane wartości dewizowe według cen zakupu z dnia sporządzenia spisu, a w dniu kończącym rok podatkowy – według cen zakupu, jednak w wysokości nie wyższej niż kurs średni ogłaszany przez Narodowy Bank Polski w dniu kończącym rok podatkowy,
  - f) wartość rzeczy zastawionych – według ich wartości rynkowej,
  - g) produkcję zwierzęcą według cen rynkowych z dnia sporządzenia spisu, z uwzględnieniem gatunku, grupy i wagi zwierząt,
- W razie przyjęcia wyceny towarów w kwocie niższej od ceny zakupu lub nabycia albo od kosztów wytworzenia, w szczególności z powodu uszkodzenia, wyjścia z mody, należy przy poszczególnych pozycjach uwidocznic również jednostkową cenę zakupu (nabycia) lub koszt wytworzenia.
- W przypadku sporządzania spisu z natury składników majątku, w tym wyposażenia na dzień likwidacji działalności, dokonuje się wyceny według cen zakupu.
- Spis z natury musi być wpisany do księgi według poszczególnych rodzajów jego składników lub w jednej pozycji (sumie), jeżeli na podstawie spisu zostało sporządzone odrębne, szczegółowe zestawienie poszczególnych jego składników. Zestawienie przechowuje się łącznie z księgą.

Przy opracowywaniu poradnika korzystano z następujących źródeł:

Maria Gorczyńska, Krystyna Znaniecka, Zarządzanie finansami przedsiębiorstw, wydawnictwo SKwP Zarząd Główny COŚZ Warszawa, Rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza, praca zbiorowa pod redakcją Gertrudy Krystyny Świdorskiej; wydawnictwo SKwP Zarząd Główny COŚZ Warszawa, Ustawa z dnia 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2000 r. nr 14, poz. 176, z późniejszymi zmianami),	Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r. nr 76, z późniejszymi zmianami), Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26.08.2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów (Dz. U. z 2003 r. nr 152, poz. 1475, z późniejszymi zmianami), Program komputerowy „APS Dokumentacja Rewizji finansowej, usług atestacyjnych i pokrewnych”, Henryk Jankowiak, Malbork